

SNU(S) DINE VANER? Prosjekt rettet mot ungdom og bruk av snus

Bakgrunn

Tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at flere unge bruker snus nå enn tidligere. I 2013 er det 21 prosent som sier de bruker snus daglig i aldersgruppa 16-24 år, mot 19 prosent året før. Dette tilsvarer cirka 130.000 personer. I tillegg til daglige snusbrukere, er det 8 prosent som sier de bruker snus av og til. Blant unge menn er det 27 prosent som bruker snus daglig, blant unge kvinner er tallet 14 prosent.

Snus inneholder nikotin som er avhengighetsskapende. Nikotinavhengighet utvikles særlig raskt hos barn og unge. Avhengigheten kan oppstå selv om de bare røyker eller bruker snus av og til. Det anses som like vanskelig å slutte å bruke snus som å slutte å røyke.

Det svenske folkehelseinstituttet, verdens helseorganisasjons kreftforskningsinstitutt og EUs ekspertgruppe SCENIHR har alle fastslått at snus er kreftfremkallende. Bruk av snus er også assosiert med forhøyet blodtrykk og økt dødelighet etter hjerteinfarkt og slag.

Ansatte ved Nittedal tannklinikk ønsker å gjøre en innsats for at færre unge skal begynne med snus, og motivere de som har begynt å bruke snus til å slutte. Nittedal tannklinikk ligger vegg i vegg med Bjertnes videregående skole der mange av tannklinikkenes pasienter i alderen 16-18 år tilbringer skoletiden sin. I et forsøk på å motvirke at ungdom begynner med snus, blir også ungdomsskoleelever inkludert i prosjektet.

Før prosjektet settes i gang er det innhentet informasjon fra SSB, fra Helsedirektoratets nettsider, fra Folkehelse rapporten 2014 og fra SIRUS. Informasjon om hvordan prosjektet skal gjennomføres er hentet fra «AllmenTann forskningsnettverk- et pilotprosjekt». Dette prosjektet omtales videre som slimhinneprosjektet.

Prosjektet er forankret hos overtannlege Per Christian Prøsch og direktør for tannhelsetjenesten i Akershus, Kirsten Nerheim Ahlsen.

Tidsbruk: Deltakerne i prosjektet innkalles til tannklinikken til ordinær recall-undersøkelse; registrering av snusbruk og eventuelle slimhinneforandringer gjøres sammen med denne undersøkelsen. Tannpleierne setter av 45 minutter til undersøkelsen, tannlegene setter av 30 minutter.

Ønsket forbedring/hensikt

I den nasjonale tobakksstrategien fra helsedirektoratet for 2013-2016 er det satt noen mål og delmål. Det første målet er å unngå at unge begynner å røyke og snuse, og at den kraftige økningen i snusbruk blant barn og unge skal stanse. Det andre målet er å motivere og tilby hjelp til snus- og røykeslutt. Det er også satt et mål om at andelen i befolkningen som bruker snus daglig ikke skal være over åtte prosent. Alle disse målene er satt for 2016.

I økonomiplanen for Akershus fylkeskommune for 2015-2018 har tannhelsetjenesten satt som et mål at det er igangsatt tiltak for å redusere bruk av snus blant elever på videregående skole i Nittedal.

Prosessmål: Å få erfaring med å registrere bruk av snus og eventuelle slimhinneforandringer hos pasienter på en enkel og etterprøvable måte.

Delmål: De ansatte ved Nittedal tannklinikk ser nytten av å samle informasjon/registrere funn som kan bidra til mer kunnskap om et aktuelt tema.

Delmål: Tannhelsepersonell blir vant til å bruke minimal intervensjon overfor pasienter

Delmål: De ansatte ved Nittedal tannklinikk får bedre samhold gjennom at alle ansatte bidrar i prosjektet.

Delmål: Pasientene opplever at tannhelsepersonell setter fokus på bruk av snus og eventuelle skadevirkninger av dette.

Organisering

Helsesøster ved Bjertnes videregående skole i Nittedal orienteres om prosjektet. Det vurderes om det bør være et tettere samarbeid mellom tannhelsetjenesten og helsesøster i forbindelse med markeringen av verdens tobakksfrie dag i 2015.

Rektorene ved tre ungdomsskoler i Nittedal kommune orienteres om prosjektet, det samme gjelder de helsesøstrene i Nittedal kommune som jobber med ungdom.

Økonomi

Prosjektet gjennomføres ved Nittedal tannklinikk. Registreringen av deltakere i prosjektet gjøres i forbindelse med ordinær recall. Prosjektet vil i liten grad føre til større utgifter for distriktet. Det finnes en del gratis informasjonsmateriell fra kreftforeningen og helsedirektoratet som det kan være aktuelt å bruke. Prosjektleder tar ansvar for å innhente og gå gjennom materiell.

Slutta-appen og Røyketelefonen er to aktuelle hjelpemidler for ungdom som ønsker hjelp til å slutte med snus. Disse er gratis å bruke.

Plan for rapport

Det utarbeides rapport ved prosjektslutt.

Videreføring/oppfølging

Overføringsmulighet av prosjektet er til stede. Dette prosjektet gjennomføres på samme måte som slimhinneprosjektet. At flere prosjekter gjennomføres på samme måte gir større overføringsverdi når det gjelder resultatene som kommer frem.

Type prosjekt

Dette er et kvalitetsutviklingsprosjekt for ansatte i tannhelsetjenesten og for pasientene. De *ansatte* blir mer rutiner med bruk av minimal intervensjon når spørsmålet om snus blir tatt opp, og de får mer erfaring med å registrere snusbruk og eventuelle slimhinneforandringer. Økt fokus på bruk av snus gir mer erfaring med å ta opp temaet, og det blir lettere å snakke med pasientene om dette. Økt fokus kan også føre til at slimhinneforandringer registreres tidligere.

Pasientene blir gjort oppmerksomme på skader i munnen som følge av snusbruk og får mer informasjon om skadevirkninger ved snusbruk, samt om helseeffekter ved å slutte med snus. Økt fokus på snusbruk ved at alle pasienter spørres om dette, kan også føre til at ungdommene selv spør tannhelsepersonellet om informasjon og i beste fall ikke begynner med snus.

Helsesøster er en aktuell samarbeidspartner og informeres om hvordan prosjektet gjennomføres. Ved at helsesøster og tannhelsepersonell har felles fokus på en utfordring, gis informasjon fra flere kanter og med ulik innfallsvinkel. Et samarbeid med helsesøster, for eksempel i forbindelse med markering av verdens tobakksfrie dag, kan åpne for mer samarbeid med helsesøster om andre prosjekter.

Tittel: SNU(S) DINE VANER?

Tall fra SSB viser at flere unge i alderen 16-24 år begynner å bruke snus nå enn for 10 år siden. Blant de yngste mennene er det mer enn tre ganger så mange som bruker snus daglig enn som røyker. Hos unge kvinner er det dobbelt så mange som bruker snus daglig enn som røyker. Avhengigheten av nikotin er sterkere enn for stoffer som heroin eller kokain. Bruk av snus utsetter den enkelte for muligheten for nikotinavhengighet. En «pris» snus gir høyere dose nikotin enn en sigarett. Snusbruk kan derfor gi sterkere nikotinavhengighet enn røyking. Åttifem prosent blir avhengige av nikotin etter gjentakende bruk. Nikotinavhengighet utvikles særlig raskt hos barn og unge. Avhengighet kan oppstå selv om man røyker eller snuser kun av og til. Nikotinavhengighet kan betraktes som en kronisk tilstand som kan behandles. Flere undersøkelser viser at snus er kreftfremkallende. Det anses som like vanskelig å slutte å bruke snus som å slutte å røyke. Det er altså mange faktorer som gjør at man bør jobbe for å forhindre unge i å begynne å bruke snus.

Ungdommer tilhørende Nittedal tannklinikk i de aktuelle aldersgruppene som er inne til ordinær recall-undersøkelse, får registrert sin snusvane. Eventuelle slimhinneforandringer journalføres og registreres i prosjektet. Ungdommene får informasjon om eventuelle funn som er gjort og spørsmål om de ønsker videre informasjon.

Prosjektet vil foregå ved Nittedal tannklinikk.

Prosjektbeskrivelse

Når pasienter i prosjektets målgruppe kommer til Nittedal tannklinikk for ordinær undersøkelse, tas spørsmålet om bruk av snus opp. Pasienter som bruker snus registreres i eget Excel-ark. Eventuelle slimhinneforandringer noteres også i Excel-arket. Spørsmål om røyking tas også opp og registreres.

Tannhelsepersonellet bruker minimal intervensjon når de tar opp spørsmålet om bruk av snus.

Minimal intervensjon er en kort motiverende samtale bestående av tre spørsmål:

-Røyker/snuser du?

-Kan du tenke deg å slutte?

-Jeg vil anbefale deg å slutte, og jeg kan hjelpe deg (videre).

Minimal intervensjon tar kort tid og man trenger ikke videre opplæring i bruk av metoden.

Informasjon om snusprosjektet henges opp på venterommet ved Nittedal tannklinikk. Her vil det blant annet stå at ungdom vil få spørsmål om snusbruk i forbindelse med tannhelsekontrollen. Det vil også bli lagt ut aktuelt informasjonsmaterieell om snus. Resepsjonisten ved tannklinikken får ansvar for å følge opp denne delen av prosjektet.

Avgrensningen i prosjektet er at kun pasienter i de bestemte årskullene i det aktuelle tidsrommet registreres i Excel-arket. Snusbruk hos øvrige pasienter bør noteres i helseskjemaet og slimhinneforandringer journalføres i pasientens journal.

Prosjektstart 01.01.2015

Målgruppe:

Ungdom i alderen 15-18 år tilhørende Nittedal tannklinikk.

Tannhelsetjenesten ønsker å påvirke ungdom til ikke å begynne med snus. Ungdom på 15 år inkluderes for å avdekke hvor mange elever i ungdomsskolen som bruker snus. Ungdom på 17 år inkluderes for å avdekke hvor mange som har begynt med snus når de har begynt på videregående skole.

I 2015 vil aktuelle årskull være pasienter født i år 2000 og 1998 (15 og 17 år gamle i 2015).

I 2016 er de aktuelle årskullene pasienter født i år 2001 og 1999 (15 og 17 år gamle i 2016).

Alle pasienter i de aktuelle årskullene med recall de to prosjektårene inkluderes i prosjektet.

Prosjektet vil dermed omfatte totalt 4 årskull.

I tillegg til å registrere pasientene i prosjektet når de er 15 eller 17 år i 2015, vil noen pasienter også bli innkalt til tannklinikken i 2016. Det er da naturlig å snakke med pasientene på nytt om eventuell snusbruk. I Excel-arket for andre år i prosjektperioden vil det bli fylt ut om pasienten bruker snus, om pasienten har sluttet med snus siden forrige besøk og om vår informasjon eventuelt hjalp pasienten å slutte med snus.

Prosjektansvarlig: Tannhelsetjenesten i Akershus

Prosjektleder: Tannpleier Karin Øverby

Styringsgruppe: Kirsten N. Ahlsen, Per Christian Prøsch, Rigmor Moe

Prosjektgruppe: Kari-Anne Karlsen, Karin Øverby, Kirsten N. Ahlsen, Per Christian Prøsch, Rigmor Moe

Prosjektet avsluttes 31.12.2016

Rapport planlegges ferdigstilt etter avsluttet prosjektperiode. Excel-ark med informasjon om snusbruk og eventuelle slimhinneforandringer sendes folkehelsekoordinator for tannhelsetjenesten i Akershus som utarbeider rapport.

Samarbeid (hva prosjektet vil innebære for ulike grupper)

For *pasientene* tilhørende Nittedal tannklinikk vil prosjektet innebære at de får bedre informasjon om skader, spesielt i munnslimhinnen, dersom de bruker snus. Dette vil i første omgang være aktuelt hos pasienter i målgruppen for prosjektet. Etersom fokuset på snusbruk og skader øker hos behandlerne, vil også øvrige pasienter tilknyttet Nittedal tannklinikk få mer informasjon om temaet.

De *ansatte ved Nittedal tannklinikk* vil gjennom prosjektet få mer trening og erfaring i å snakke med pasienter om bruk av snus. Fokus på å undersøke også munnslimhinnen vil øke. Behandlerne får god erfaring med journalføring av snusbruk og slimhinneforandringer, samt med å delta i prosjektarbeid.

Tannhelsetjenesten håper prosjektet kan bidra til enda tettere samarbeid med helsesøster ved Bjertnes videregående skole og øvrige helsesøstre i Nittedal kommune som jobber med ungdom. Særlig aktuelt syns tannhelsetjenesten det er med en felles markering av verdens tobakksfrie dag. Fra tannhelsetjenestens side er det også aktuelt å oppmuntre pasientene til å oppsøke helsesøster dersom de ønsker noen å snakke med ansikt til ansikt i forhold til å slutte med snus.

Etiske problemstillinger

Prosjektet retter seg mot ungdom i alderen 15-18 år tilhørende Nittedal tannklinikk. Ingen pasienter kalles inn ekstra til tannklinikken på grunn av prosjektet, alle prosjektdeltakerne kalles inn til ordinær undersøkelse etter individuell recall. Kliniske funn journalføres på den enkelte pasient. Dette gjøres på alle pasienter i dag. Prosjektdeltakerne føres opp anonymt i et Excel-ark. Ved bruk av minimal intervensjon får den enkelte spørsmål om han eller hun ønsker videre hjelp fra oss (spørsmål tre i intervensjonen). Pasienten har da mulighet til å svare nei til videre hjelp og oppfølging. Ut fra dette kan vi derfor ikke se at det er etiske problemstillinger rundt prosjektet.

Gjennomføring

Fremdriftsplan:

Høsten 2014: Planleggingsmøte klinikksjef, prosjektleder og folkehelsekoordinator.

Høsten 2014: Informasjon til rektorer ved ungdomsskolene, helsesøster ved Bjertnes vdg skole og helsesøstre i Nittedal kommune som jobber med ungdom.

01.01.2015: Oppstart av prosjekt

15.01.2015: Informasjonsmøte med ansatte ved Nittedal tannklinikk. Gjennomgang av materiell som skal brukes. Gjennomgang av minimal intervensjon. Kalibrering av slimhinnefunn etter mal fra slimhinneprosjektet. Folkehelsekoordinator deltar.

Våren 2016: Underveisrapport etter første prosjektår

Våren 2017: Sluttrapport i løpet av første kvartal 2016

Kompetansebehov:

Tannhelsepersonell skal ta opp spørsmålet om bruk av tobakk (røyking, snusbruk) med alle pasientene i dag. Vi skal også undersøke munnslimhinnen i forbindelse med ordinær klinisk undersøkelse. Før dette prosjektet settes i gang blir det gjennomført en repetisjon av ulike diagnoser i forhold til forandringer i munnslimhinnen. Alle klinikerne som skal delta i prosjektet vil også få

utdelt hvert sitt eksemplar med aktuelle bildeeksempler i forhold til registrering av forandringer i munnslimhinnene. Det blir også en gjennomgang og repetisjon rundt metoden minimal intervensjon. Vi kan i utgangspunktet ikke se at prosjektet utløser et stort opplæringsbehov i forhold til den praktiske gjennomføringen/kliniske delen av prosjektet. I forhold til hvordan deltakerne i prosjektet skal registreres i Excel-arket, blir det gitt opplæring i dette.

Avvik/endringer underveis:

Metoden vi skal bruke ved registrering av snusbruk og eventuelle munnslimhinneforandringer er allerede utarbeidet og utprøvd.

Et svært aktuelt avvik kan være at man glemmer å registrere prosjektdeltakerne i Excel.

Rapportering underveis: Underveisrapport etter første prosjektår.

Metode for datainnsamling og analyse

Måleverktøy og prosedyrer:

Klinisk funn registreres i eget Excel-ark i tillegg til i pasientjournalen. Følgende registreres i Excel:

- kjønn
 - fødselsår
 - snusbruk
 - røyking
 - hvor lenge snus/røyk
 - slimhinneforandring. Ved «ja» skal registreres:
 - lokalisasjon
 - beskrivelse av slimhinneforandring
- Antall pasienter som bruker snus telles opp.

Målet med prosjektet er at antallet ungdommer som snuser ikke øker. Noen pasienter vil bli innkalt flere ganger i løpet av prosjektperioden (individuell recall). Et delmål er derfor å registrere hvor mange som slutter å bruke snus. Et oppfølgingsspørsmål til dem som har sluttet med snus er om snus-informasjon gitt av tannhelsepersonell i prosjektperioden hadde påvirkning i forhold til å slutte.

I Excel-arket for andre prosjektår registreres følgende:

- kjønn
- fødselsår
- snusbruk
- røyking
- informasjon
- Hva hjelp?

Antall pasienter som bruker snus og antall pasienter som har sluttet med snus telles opp.

Opplæring av prosjektmedarbeidere for å gjennomføre den kliniske delen av prosjekt anses ikke å være nødvendig. Pr i dag skal snusbruk og eventuelle slimhinneforandringer registreres hos den enkelte pasient og journalføres. Kalibrering av slimhinneforandringer gjøres før prosjektstart. Til slimhinneprosjektet der malen for prosjektet er hentet fra, er det utarbeidet bildeeksempler til ulike diagnoser innen slimhinneforandringer. Disse bildeeksemplene brukes ved kalibreringen. Gjennomgang av Excel-arket for bevisstgjøring av hvilke parametre som skal registreres, er nødvendig.

Det er ikke behov for å leie inn personell til innsamling eller bearbeiding av data. Hver behandler sender data fra prosjektet til folkehelsekoordinator ved månedsslutt. Folkehelsekoordinator bearbeider disse og utarbeider rapporter underveis og ved prosjektets slutt. Kompetansesentre og læresteder involveres ikke i prosjektet.

Innhentede data i prosjektet lagres som øvrig pasientinformasjon og tannhelsestatistikk.